

III gimnazijos klasė (XI kl.)
7 TEMA: „Ilgojo XIX a. valstybingumo virsmas“

UŽDUOTYS

Parengė istorijos mokytojas Mindaugas Tamošaitis

7 tema: Ilgojo XIX a. valstybingumo virsmas

Užduoties lapas mokiniui

I lygis

1 užduotis

Nurodykite teisingą XIX a. Europos istorinių įvykių, susijusių su valstybingumo raida chronologinę seką (B1.1):

☐	Vokietijos suvienijimas
☐	Vienos kongresas
☐	Napoleono atėjimas į valdžią
☐	Austrijos-Vengrijos imperijos įkūrimas
☐	Jakobinų diktatūros pabaiga
☐	Italijos suvienijimas
☐	Tautų pavasaris

2 užduotis

Nacionalizmas tai ideologija pirmiausia skelbianti (D1.1):

- A. visų tautų lygybę,
- B. savo tautos pranašumą prieš kitas tautas,
- C. panieką savo tautai,
- D. kiekvienos tautos teisę apsispręsti kurti savarankišką valstybę.

3 užduotis

Iš karo istoriko Valdo Rakučio knygos „Karo meno istorija“:

Borodino mūšis, vykęs rugsėjo 6–7 dienomis, baigėsi prancūzų pergale. Rusija neteko pusės kariuomenės ir nebegalėjo iš esmės nepersitvarkiusi tęsti savo plano ir net riboti prancūzų veiksmų. Ji atsitraukė toliau nuo pagrindinių karo veiksmų teatro. Prancūzijos kariuomenė neteko 47 generolų ir keliasdešimties tūkstančių kareivių, kurie buvo nukauti arba sužeisti. Per visą Napoleono karjerą tai buvo pats kruviniausias mūšis. Nesutikęs pasipriešinimo, jis rugsėjo 9 d. užėmė Možaiską, o jau rugsėjo 13-ąją įžengė į Maskvą, tačiau nesulaukė jokių kapituliacijos ženklų. Situacija buvo keista ir labai pavojinga. Jos fiziškai niekas negalėjo pakeisti. Senoji Rusijos sostinė buvo užimta, tačiau to neužteko, kad būtų galima priversti kapituliuoti Aleksandrą I. Nebuvo jokio kito punkto, kurio užėmimas būtų pakeitęs situaciją, nebent naujoji sostinė Sankt Peterburgas, tačiau jis buvo beveik už tūkstančio kilometrų ir 1812 m. nebuvo jokios galimybės jį pasiekti. Nematydamas kitos išeities, Napoleonas pats pasiūlė taikos derybas, bet į tai rusai neatsiliepė. Maskvą prancūzai plėšė, o gaisras, kurį sukėlė pati miesto valdžia, neleido tikėtis čia ilgai išsilaikyti. (...). Per mėnesį, kurį Napoleono kariai praleido Maskvoje, Kutuzovo pajėgos įgijo

kiekybinę persvarą: jis jau turėjo 120 000 karių, 2 kartus daugiau pabūklų ir 3,5 karto daugiau kavalerijos, aplink Maskvą veikė apie 100 000 ginkluotų pašauktinių, pradėjusių „mažąjį karą“. O Napoleonas „strategiškai išseko“.

Pagal Rakutis V. Karo meno istorija. I dalis. Nuo seniausių laikų iki 1850 metų. Mokomoji knyga. Vilnius, 2010, p. 230.

Su kokia Europos istorine epocha susijęs šaltinyje minimas Borodino mūšis? (B1.1). Remdamiesi šaltiniu, nurodyti vieną jos bruožą (D3.1).

Istorinė epocha: _____

Epochos bruožas: _____

Nurodykite šaltinyje minimus ne mažiau kaip tris sunkumus, su kuriais susidūrė Napoleonas Bonapartas užėmęs Maskvą. Kaip šie sunkumai atsiliepė tolesnei Napoleono kariuomenės padėčiai.

I sunkumas _____

II sunkumas _____

III sunkumas _____

Sunkumų įtaka _____

4 užduotis

Lentelėje išvardytoms istorinėms asmenybėms priskirkite po vieną istorinį procesą (A3.1): *Vokietijos suvienijimas, 1789 m. Generalinių luomų sušaukimas, Italijos suvienijimas, kontinentinė blokada, jakobinų diktatūra.*

Džiuzepė Garibaldis	
Napoleonas Bonapartas	
Liudvikas XVI	
Maksimiljanas Robespjeras	
Otas fon Bismarkas	

II lygis

5 užduotis

Ištrauka iš akademinės autorių kolektyvo parašytos „Lietuvos istorijos“:

Žmonių gyvenimo realybe visas šias idėjas paversti pabandė XVIII a. pabaigos Prancūzijos revoliucija. Revoliucija, sunaikinusi senąją tvarką vienoje šalyje, kartu Europoje ir už jos ribų paskleidė idėjas, kurių įgyvendinimas „kūrė“ Europos istoriją, o žvelgiant iš laiko perspektyvos – ir viso pasaulio istoriją. Per Prancūzijos revoliuciją buvo sukurta nauja politinė tvarka, grįsta tautos suvereniteto idėja. Tikėjimas, kad aukščiausia politinė valdžia priklauso tautai, buvo didžiausia revoliucionizuojanti idėja ne tik Europoje, bet ir visame pasaulyje. Šia idėja buvo grindžiama kova už politines ir pilietines teises, nacionalinę nepriklausomybę, demokratinių politinių teisių išplėtimą. Kaip tik ši idėja tapo moderniųjų laikų Europos politinio sutvarkymo pamatu, kaip ir Prancūzijos revoliucijos paskelbtos žmogaus teisės ir laisvės. Nors XIX a. tautos suvereniteto idėja, kad ir kaip stengtasi, realizuoti sekėsi sunkiai, politinė kova pamažu plėtė politines teises turinčių žmonių ratą.

Pagal kn.: Tamara Bairašauskaitė, Zita Medišauskienė, Rimantas Miknys. Lietuvos istorija. VIII tomas, I dalis. Visuomenė ir valdžia. Vilnius, 2011, p. 23.

Remdamiesi šaltiniu ir žiniomis, nurodykite ne mažiau kaip du Prancūzijos revoliucijos „kurtos“ naujos Europos bruožus.

Kiekvieną bruožą pagrįskite šaltinio teiginiu (B1.3).

I bruožas _____

Teiginys _____

II bruožas _____

Teiginys _____

Šaltinyje minima, kad Prancūzijos revoliucija sunaikino senąją tvarką. Nurodykite jos pavadinimą (D1.1).

6 užduotis

Istorikas Vincas Trumpa apie padėtį Austrijos imperijoje XIX a. viduryje:

Socialinė revoliucija susimaišė su nacionaline ir viskas ėmė verstis aukštyn kojomis. Grėsė pavojus visos Europos taikai, kurią ligi šiol taip uoliai saugojo Šventoji sąjunga. Garsusis Austrijos kancleris Klemensas Metternichas, nuo kurio tiek daug priklausė Europos taika ir ramybė ir kuris, Bismarcko žodžiais, Italiją karpė kaip savo senas kelnes, dabar turėjo sprukti ne tik iš Italijos, bet ir iš Vienos, pasislėpęs skalbėjos vežime. Jis pats turėjo prisipažinti, kad lengviau buvo valdyti senojo režimo visą Europą negu dabar naują tautinę Austriją. Italai ir vengrai kvietėsi daugiau patyrusių lenkų generolus vadovauti jų tautinėms armijoms. Prūsija, kuri dar taip neseniai teisė ir smerkė miriop lenkų sąmokslininkus, dabar ėmė šaukti valio Lenkijai ir ruošėsi karui su Rusija.

Pagal str. Vincas Trumpa. Tautų pavasaris ir Lietuva. Metmenys, 1988, kn. 58, p. 31-32.

Remdamiesi šaltiniu ir žiniomis, atsakykite į klausimus:

Koks istorinis įvykis šaltinyje vadinamas „socialine revoliucija“ (D1.1)? Kuriais metais jis įvyko?

Įvykis _____ Metai _____

Paaiškinkite šaltinyje minimą sąvoką „Šventoji sąjunga“ (D1.2). Koks jos įsteigimas tikslas? Kurios valstybės ją sukūrė?

Paaiškinimas: _____

Tikslas: _____

Valstybės: _____

Apibūdinkite Klemenso Metternicho vaidmenį kuriant Šventąją sąjungą.

III lygis

7 užduotis

Du šaltiniai iš politologo Gedimino Vitkaus knygos „Mozaika. 28 Europos Sąjungos valstybės“:

A šaltinis. Apie Vokietijos suvienijimą:

Galiausiai Vokietija buvo suvienyta 1871 m., bet ne demokratiniu būdu, o panaudojant valdžios galią ir jėgą. Suvienijimo architektu tapo Prūsijos karaliaus Vilhelmo I (Wilhelm I, 1797–1888) vyriausybės vadovu paskirtas Ottas von Bismarckas (1815–1898). Jo vadovaujama Prūsija, vienydama Vokietiją, kariavo tris sėkmingus karus. Pirmasis vyko 1864 m. su Danija dėl Šlėzvingo-Holšteino, antrasis – 1866 m. su Austrija dėl įtakos Šiaurės Vokietijoje. Bismarckas karą laimėjo, bet jis nebuvo visiško Austrijos sutriuškinimo ir prijungimo prie Vokietijos šalininkas. Jis įtikino Prūsijos karalių ir karo vadus to nedaryti, nes antraip grėstų pavojus, kad į karą įsikiš Prancūzija ir Rusija. Be to, panaikinus Austrijos imperiją, atsirastų daug slavų ir vengrų valstybių, kurios taptų sąmyšio ir revoliucijos židiniu Vidurio Europoje. O vokiškos Austrijos žemės, pasak Bismarcko, nereikalingos, nes vis tiek neįmanoma Vienos valdyti iš Berlyno.

Laimėjusi karą su Austrija, 1867 m. Prūsija su kitomis Šiaurės Vokietijos valstybėmis sudarė Šiaurės Vokietijos sąjungą. Iš tikrųjų tai buvo vieninga valstybė, turėjusi valdovą, kanclerį ir parlamentą. Sąjungos prezidentu tapo Prūsijos karalius Vilhelmas I, o kancleriu – Bismarckas. Tačiau į ją negalėjo jungtis pietinės Vokietijos žemės (Bavarija), nes tam prieštaravo Napoleono III Prancūzija. Dėl to 1870 m. prasidėjo trečiasis Prūsijos ir Prancūzijos karas, kurį vėl laimėjo Bismarckas, o Prancūzijos imperatorius netgi pateko į prūsų nelaisvę. Galiausiai 1871 m. sutriuškintos Prancūzijos širdyje, Versalyje, buvo paskelbta apie Vokietijos imperijos sukūrimą.

Pagal kn. Gediminas Vitkus. Mozaika. 28 Europos Sąjungos valstybės. Vilnius, 2013, p. 32.

B šaltinis. Apie Italijos suvienijimą:

Tautinę savimonę Italijoje, kaip ir daugelyje kitų Europos kraštų, pažadino Prancūzijos didžioji revoliucija ir Italijoje austrus mušęs Napoleonas. Sutriuškinus Napoleoną, sąjungininkai Italijoje siekė atkurti senąją tvarką. Taip ir kilo patriotinis italų pasipriešinimo judėjimas Risorgimento (t. y. Atgimimas). Viena iš Italijos karalysčių, Pjemontas, remiama Prancūzijos, pradėjo išsivadavimo karą su Šiaurės Italijoje viešpatavusia Austrija. Austrai pralaimėjo, ir Pjemontui atiteko Lombardija. Tuo pat metu Pjemontas rėmė ir pietuose vykusį Giuseppe'ės Garibaldi (1807–1882) vadovaujamą sukilimą. 1860 m. sukilimas laimėjo, ir Neapolio karalystė buvo prijungta prie Pjemonto. Vėliau prie Pjemonto prisijungė Toskana, Modena, Parma ir Romanija. 1866 m. Pjemontas, prisijungęs dar ir Veneciją, iš pietų ir iš šiaurės apsupo Popiežiaus valstybę. Tačiau galutiniam Italijos susivienijimui dar kurį laiką priešinosi buvusi sąjungininkė Prancūzija, apsiėmusi ginti Popiežiaus valstybę. Tik tai 1870 m. pralaimėjusi karą Prūsijai ji nusprendė palikti Romą. Tuomet Roma galėjo būti taip pat prijungta prie Pjemonto, dabar jau pasivadinusio Italijos karalyste.

Pagal kn. Gediminas Vitkus. Mozaika. 28 Europos Sąjungos valstybės. Vilnius, 2013, p. 42.

Remdamiesi šaltiniais, palyginkite Vokietijos ir Italijos suvienijimus ir atskleiskite juose veikusią istorinių asmenybių veiklą (A3.1, C3.1):

Kokį vaidmenį Vokietijos suvienijime atliko šaltinyje minimas Vilhelmas I ir Otas fon Bismarkas?

Kuri valstybė labiausiai trukdė susivienyti Vokietijai?

Po kurio istorinio įvykio pavyko suvienyti Vokietiją?

Kuri valstybė labiausiai trukdė susivienyti Italijai?

Kokį vaidmenį Italijos suvienijime atliko šaltinyje minimas Džiuzepė Garibaldi?

Nurodykite po du Vokietijos ir Italijos suvienijimų panašumus ir skirtumus.

8 užduotis

A Šaltinis. Apie Tautų pavasarį:

Visi lengvai suvokiame, ką reiškia žodis pavasaris, kuris visados susijęs su jaunyste ir laisve. Tokie buvo ir visi ano meto tautiniai sąjūdžiai, kurie kitaip buvo dar vadinami Jaunosios Italijos, Jaunosios Šveicarijos, Jaunosios Lenkijos, arba tiesiog Jaunosios Europos sąjūdžiais. Visiems jiems būdingas kartais tiesiog beprotiškas optimizmas. (...). Iš trijų Didžiosios prancūzų revoliucijos paskelbtų šūkių į pirmą vietą tada atsistojo brolybės šūkis. Visi buvo broliai: ir vokiečiui lenkas, ir lenkui rusas. (...). Toks beprotiškas buvo anas Tautų pavasaris.

Toli gražu nebuvo tokia aiški tautos arba tautybės sąvoka. Italas Giuseppe Mazzini (1805-1872), kuris galbūt daugiausia prisidėjo prie jaunosios Europos pažadinimo, skelbė, kad „Tautybės problemai bus lemta suteikti vardą visam šiam šimtmečiui“. Ir čia jis nedaug teklydo. Be nacionalizmo jau daugiau nebegalės išsiversti Europos istorikas. Kas tada galėjo atspėti, kad vieno krašto nacionalizmas sunkiai galės sugyventi su kito krašto nacionalizmu, nors, pavyzdžiui, vengrų-kroatų nacionalizmai susikirto dar paties Tautų pavasario metu.

XIX amžiaus pirmoje pusėje aiškiai buvo galima kalbėti apie itališką, vengrišką, čekišką, lenkišką nacionalizmą. O kaip su lietuviškuoju nacionalizmu? Lenkų tautinė savimonė aiškiai ėmė formuotis jau į XVIII a. pabaigą. Lietuvos vadovaujantiems sluoksniams palinkus į lenkų pusę, mūsų liaudis turės nueiti labai ilgą ir sunkų kelią, kol ji pavirs tauta.

Pagal str. Vincas Trumpa. Tautų pavasaris ir Lietuva. Metmenys, 1988, kn. 58, p. 17-18.

B Šaltinis. Apie nacionalizmo amžių:

Devynioliktas amžius išsiskyrė nacionalizmo idėjos plitimu, ji tapo viena svarbiausių politinį gyvenimą organizuojančių idėjų. Nacionalizmo idėja taip pat kildinama iš Prancūzijos revoliucijos, pilietybės ir nacionalinės valstybės idėjos šiam procesui davė didelį postūmį. Tauta tapo moderniosios tapatybės forma. Napoleono karai išprovokavo nacionalizmo protrūkį daugelyje užimtų ar su Napoleonu į kovą stojusių valstybių. Nacionalizmą sustiprino Romantizmo skelbiama tautų unikalumo, kuri realizuoti gali nepriklausomybė ir tautų suverenitetas, idėja. Nacionalizmas tapo galinga ideologija, būdu užtikrinti ryšį tarp individo ir visuomenės, jis buvo ir kultūrinis fenomenas, padaręs didžiulę įtaką devyniolikto šimtmečio menui. Sėkmingiausi tautinės idėjos realizavimo atvejai – Belgijos ir Graikijos nepriklausomybė, Italijos ir Vokietijos suvienijimas – skatino kitų pavergtų ar savo valstybės neturinčių tautų kovą. XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje nacionalizmas sparčiai plito ir už Europos ribų. Kolonijinėse valstybėse prasidėjo kolonijų išsivadavimas, bet tuo pačiu metu Europos valstybės konkuravo tarpusavyje dėl naujų kolonijų.

Pagal kn.: Tamara Bairašauskaitė, Zita Medišauskienė, Rimantas Miknys. Lietuvos istorija. VIII tomas, I dalis. Visuomenė ir valdžia. Vilnius, 2011, p. 25.

Remdamiesi šaltiniais, atsakykite į klausimus (C3.1):

Kaip A šaltinyje vertinamas nacionalizmas. Atsakymą pagrįskite dviem šaltinio teiginiais?

A šaltinyje sakoma, kad nacionalizmui gali iškilti pavojus. Paaiškinkite kodėl?

Su kokia problema XIX a. susidūrė lietuviškasis nacionalizmas?

Kokios stipriosios, pasak B šaltinio, nacionalizmo pusės?

B šaltinio informacija, pagrįskite nuomonę, kad XIX a. nacionalizmas Europai ir už jos ribų padarė didžiulį poveikį.

Remiantis A ir B šaltiniais, nurodykite po vieną stiprią ir silpną nacionalizmo pusę.

IV lygis

9 užduotis. Išspręskite šaltinių bloką (D3.3.):

A šaltinis. Iš istoriko Vinco Trumpos straipsnio:

Vieno dalyko turbūt ir aršiausi 1789 m. revoliucijos priešai neišdrįs paneigti, būtent, kad toji revoliucija buvo labai didelis, galbūt net pats didžiausias, įvykis visoje žmonijos istorijoje. Bandė su ja varžytis Spalio revoliucija, bet šiandien jau ir aklas mato, kokios nevykusios tai buvo varžybos. Gal kaip tik dėl Spalio revoliucijos žmogaus ir piliečio teisių ir laisvių problema, kurią taip skausmingai iškėlė Didžioji prancūzų revoliucija, šiandieną yra mažne aktualesnė negu 1789 m. Toji revoliucija buvo didelė ne tiek savo idėjomis, kurias ji daugiausia skolinosi iš savo ir kitų

kraštų filosofų ir enciklopedistų, ne tiek konkrečiais laimėjimais, kuriuos dažnai lydėdavo labai skaudūs pralaimėjimai, bet galbūt kaip tik tuo pralietu, dažnai visiškai nekaltų žmonių, krauju. (...). 1789 m. revoliucijos didybę žmonės pajuto labai greitai. Ne tik tretysis luomas, kuris staiga iš nieko pavirto viskuo, visa prancūzų tauta. Ne tik patys revoliucijos vadai, kurie ją ėmė vadinti „didžiąja revoliucija“ („la grande revolution“). Bet ir svetimieji, net ir jos priešai. Visi į ją žiūrėjo lyg pro padidinamąjį stiklą. Net ir tas siaubas, ir toji baimė, kurią sukėlė visokie gandonešiai apie vienur ar kitur siaučiančius plėšikus ir kitokius niekadėjus, buvo vadinamas didžiuoju siaubu („le grande peur“). O 1793-1794 metų teroras buvo vadinamas taip pat didžiuoju teroru („la grande terreur“).

Pagal str. Vincas Trumpa. Didžioji revoliucija ir jos atgarsiai Lietuvoje. Metmenys, 1990, kn. 58, p. 155.

Šaltinis B. Apie XIX a. pirmosios pusės išsivadavimo judėjimus:

Napoleono karų išjudinta politinė sistema jau nebegalėjo būti tokia, kaip anksčiau, nors laimėjo revoliucinių permainų priešininkai: Lotynų Amerikos šalys, buvusios Portugalijos ir Ispanijos kolonijos, karų Europoje metu praradusios ryšį su metropolija, nebenorėjo grįžti atgal. Jos matė JAV pavyzdį, todėl išsivaduojamoji kova pakeitė naujojo pasaulio žemėlapi, tačiau karybos istorijos itin nepraturtino naujovėmis. 1830–1831 m. kovoms Lenkijoje ir Lietuvoje, 1848 m. Vengrijos revoliucijai turėjo įtakos su tautiniu Europos tautų sąjūdžiu, atgimimu ir visuomenės demokratėjimo procesu nesuderinama Vienos kongreso sukurta sistema. (...).

Po visą Europą apėmusių Napoleono karų Senajame žemyne prasidėjo palyginti taikus laikotarpis, o Lotynų Amerikoje ir kitose pasaulio vietose – karo veiksmai. Tik Graikijos nepriklausomybės karas ir 1830–1831 m. bei 1848 m. revoliucijos šiek tiek drumstė šią ramybę iki pat amžiaus vidurio.

Pagal Rakutis V. Karo meno istorija. I dalis. Nuo seniausių laikų iki 1850 metų. Mokomoji knyga. Vilnius, 2010, p. 210.

Remiantis šaltiniais ir žiniomis, **parašykite komentarą** šiam teiginiui: „1789 m. Prancūzijos revoliucija ir Napoleono karai negrįžtamai pakeitė Europos ir net tik jos politinę sistemą“.

10 užduotis. Išspręskite šaltinių bloką (D3.4):

A šaltinis. Apie revoliucinių idėjų plitimą 1789 m. Prancūzijos revoliucijos metu:

Revoliucinė Prancūzija buvo pasiryžusi kovoti ne tik su savo vidaus priešais, bet taip pat skleisti revoliucines idėjas už Prancūzijos sienų. Buvo sakoma, kad revoliucija nepripažįsta jokių sienų. 1792 m. lapkričio 19 d. Konventas priėmė nutarimą, kad Prancūzija teiks pagalbą kiekvienai tautai, kuri panorės būti laisva, arba kuri stengsis atgauti prarastą laisvę. Įdomu, kad 1793 m. konstitucijoje jau nekalbama apie bet kokios ekspansinės politikos pasmerkimą. Iš tikrųjų revoliucinė Prancūzija ėmė reikalauti natūralių sienų, kuriose tilptų ne tik Nica ir Savoja, bet ir visos žemės į vakarus nuo Reino upės, taigi tai, kas dabar sudaro Belgiją, Liuksemburgą ir dalį Olandijos. Bene pirmas natūralių sienų Prancūzijai pareikalavo iškalbingasis Dantonas (1759-1794), sakydamas, kad Prancūzijos sienas pati Gamta nužymėjusi: „Mes jų sieksime iš visų keturių horizonto pusių: nuo Reino, nuo vandenyno, nuo Pirėnų ir Alpių kalnų pusės“. Praktiškai daugiausia dėl to ir prasidėjo karas tarp revoliucinės Prancūzijos ir beveik visos Europos, kuris nusitęsė toli į Napoleono laikus ir kuris pasibaigė 1815 m. birželio 18 d. prie Waterloo Belgijoje.

Pagal str. Vincas Trumpa. Didžioji revoliucija ir jos atgarsiai Lietuvoje. Metmenys, 1990, kn. 58, p. 159.

B šaltinis. Apie Napoleono kodeksą:

1804 m. Civilinis (Napoleono) kodeksas sudaro ne tik Prancūzijos civilinės teisės branduolį, bet kartu yra ir didysis romanų teisės šeimos privatinės teisės kodifikacijos pavyzdys. 2014 m. kovo mėnesį sukako 210 metų nuo Kodekso priėmimo. Kitų metų gegužės mėnesį bus minimos 206-osios Kodekso įsigaliojimo Pietų Lietuvoje (Suvalkijoje) metinės. Kodeksas yra vertinamas kaip Prancūzijos revoliucijos dvasios kūriny, kuris iš esmės pašalino feodalines praeities teisinius

santykius ir jų vietoje įtvirtino nuosavybės, sutarčių sudarymo laisvės, šeimos ir šeimyninio paveldėjimo vertybes. Į Kodeksą buvo išmintingai įtraukti ir visos ilgos istorinės raidos rezultatai; Kodeksas yra vykęs tradicinių ir pasitvirtinusių teisės institutų sujungimas. Europos šalys įvairiu mastu patyrė Kodekso įtaką. Jis paveikė beveik visas XIX a. civilinės teisės kodifikacijas Europoje, jį priėmė daugelis Lotynų Amerikos šalių. Dėl Napoleono užkariavimų nuo 1808 m. Kodeksas buvo įvestas pietinėje Lietuvoje (Užnemunėje) ir galiojo čia iki 1940 m. vasaros pabaigos.

Pagal str.: Antanas Šenavičius. Prancūzijos civilinis (Napoleono) kodeksas ir jo galiojimas Lietuvoje. Viešojo politika ir administravimas, 2014, t. 13, Nr. 3, p. 513.

C šaltinis. Apie Rusijos padėtį XIX a. pradžioje:

Tuometinė Rusija – tai valdovo absoliutizmas, didžiulė menkai kontroliuojama biurokratija, baudžiavinė spauda, mažas, palyginti su kitomis šalimis, gyventojų tankumas, didžiulės erdvės, neišvystyta kelių sistema, atšiaurus klimatas ir dažnos stichinės nelaimės (ligų epidemijos). Tiesa, tuo metu Rusija buvo viena iš penkių valstybių, sprendusių Europos politinius reikalus Vienos kongrese (Šventosios sąjungos narė). Galima sakyti, kad Rusijos fizinė galia atrodė grėsminga, ji užėmė lyderio pozicijas tarptautinėje arenoje. Ko gero, Rusija tuo metu buvo pasiekusi galios apogėjų. Rusijos imperijos kaip didelės valstybės galios potencialas atsispindėjo statistiniuose parametruose – 52 milijonai gyventojų (iš šio skaičiaus reikėtų atimti per 3 mln. buvusios LDK gyventojų), o tai savaiame liudijo galimybes disponuoti gausia kariuomene. Rusija – agrarinė šalis, tačiau padėtis šioje srityje nebuvo gera: žemdirbystės lygis žemas, o socialinių santykių sankloda trukdė jai vystytis. Manufaktūrinę gamybą, sukonzentruotą audimo ir metalurgijos srityse, labiausiai skatino didžiulės kariuomenės užsakymai. Rusijos bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui sudarė 70 proc. Europos statistinio vidurkio.

Pagal kn.: Lietuvos karai. Lietuvos XIX-XX a. nacionalinių karų sisteminė-kiekybinė analizė. Sud. Gediminas Vitkus, Vilnius, 2014, p. 40.

D šaltinis. Apie Vienos kongreso sprendimus:

Taigi susitarimų dvasia atrodė daugiau negu konservatyvi – faktiškai tai buvo mėginimas laikrodžio rodyklę pasukti atgal. Susitarimo tikslas – neleisti pasikeisti pasauliui, kuriame kaitos jėgas pavyko sulaikyti tik vargais negalais. Riba tarp pasikeitimų ir stagnacijos buvo tokia neryški, kad nugalėtojams kėlė siaubą net menkiausia nuolaida. Su įtarimu buvo žiūrima net į ribotas, nuosaikias reformas. „Pradėti reformas, – rašė kunigaikštis Velingtonas 1830 m., – reikia pradėti revoliuciją.“ Negana to, Prancūzija, tas amžinas revoliucinių neramumų šaltinis, nebuvo pažabota. Paryžiui it vulkanui buvo lemta išsiveržti dar ne kartą – 1830, 1848, 1851 ir 1870 metais. Anot Austrijos kanclerio Klemenso fon Meternicho, „kai Paryžius nusičiaudėja, Europa gauna slogą“. Prancūzų stiliaus demokratija buvo tikra grėsmė monarchijai, Bažnyčiai ir nuosavybei – atraminiams stulpams viso to, ką jis gynė. Sakoma, jog Meternichas yra pareiškęs, kad tai „liga, kurią reikia gydyti, ugnikalnis, kurį reikia užgesinti, gangrena, kurią reiki išdeginti karšta geležimi, hidra su plačiais atvertais nasrais socialinei tvarkai praryti“.

Pagal kn. Rimas Bružas. Tauta be valstybės. Valstybės kelias. Vilnius, 2012, p. 22.

Remiantis šaltiniais ir žiniomis, atsakykite į klausimus:
Kokia problema aptariama A šaltinyje? Kodėl ji iškilo?

Kodėl vykstant 1789 m. Prancūzijos revoliucijai Prancūzija įsitraukė į karą su kitomis Europos valstybėmis?

Kokios Napoleono kodekso stipriosios pusės?

Kodėl Napoleono kodeksas veikė ne tik Prancūzijoje?

Kaip C šaltinyje vertinama Rusijos vidaus politika? Pateikite du šaltinio teiginius.

Kaip C šaltinyje vertinama Rusijos užsienio politika? Pateikite du šaltinio teiginius.

Kokio pagrindinio tikslo siekė Vienos kongreso lyderiai?

Kuriomis priemonėmis savo pagrindinio tikslo siekė Vienos kongreso lyderiai?

Kaip Vienos kongreso lyderiai vertino Prancūziją? Atsakymą pagrįskite dviem D šaltinio teiginiais.

Kuo Prancūzijai reikšmingi D šaltinyje minimi 1830, 1848, 1851 ir 1870 metai?

Pagrįskite ar paneikite teiginį, kad Vienos kongreso lyderiams bėgant laikui nepavyko pasiekti savo svarbiausių tikslų.

Apibendrinamoji užduotis

Klausimai su pasirenkamais atsakymais (pažymėkite vieną teisingą atsakymą):

1. Koks įvykis laikomas 1789 m. Prancūzijos revoliucijos pradžia?

- A Jakobinų klubo įkūrimas
- B Bastilijos šturmas
- C Generalinių luomų sušaukimas
- D Žmogaus ir piliečių teisių deklaracijos priėmimas

2. Jakobinų diktatūros laikotarpiu Prancūzijoje *nebuvo*:

- A priimta nauja konstitucija
- B paskelbtas naujas kalendorius
- C nužudytas Prancūzijos karalius
- D vykdyta teroro politika

3. Napoleonas Bonapartas į valdžią Prancūzijoje atėjo:

- A legaliu būdu
- B valstybės perversmo metu
- C paveldėjimo būdu
- D mirus jo broliui

4. Napoleonas Bonapartas Prancūzijos imperijoje pasiskelbė:

- A 1794 m.
- B 1799 m.
- C 1804 m.
- D 1806 m.

5. Šventoji Romos imperija iš Europos žemėlapiu išnyko:

- A 1789 m.
- B 1801 m.
- C 1804 m.
- D 1806 m.

6. Napoleonas Bonapartas neteko valdžios po:

- A Austerlico kautynių
- B Trafalgaro kautynių
- C Tautų mūšio
- D Vaterlo kautynių

7. Varšuvos kunigaikštystė buvo pavaldi:

- A Austrijai
- B Rusijai
- C Prancūzijai
- D Švedijai

8. Vienos kongrese nedalyvavo:

- A Austrija
- B Prūsija
- C JAV
- D Rusija

9. Vienos kongrese buvo įsteigta:

- A Vokietijos sąjunga
- B Varšuvos kunigaikštystė
- C Belgija
- D Reino sąjunga

10. Šventoji sąjunga:

- A Rėmė demokratiją
- B kovojo prieš revoliucinius judėjimus
- C palaikė revoliucinius judėjimus
- D gynė nacionalines valstybes.

11. Prūsija vienydama vokiečių žemes *nekariavo* su:

- A Austrija
- B Danija
- C Prancūzija
- D Didžiąja Britanija

12. XIX a. Europoje svarbiausia ideologija laikyta:

- A sionizmas
- B nacionalizmas
- C šovinizmas
- D konservatizmas

13. Italijai padėjo susivienyti:

- A Austrijos imperija
- B Prancūzija
- C Rusija
- D Popiežiaus valstybė

14. 1871 m. Vokietijos imperija buvo įkurta:

- A Bakingemo rūmuose
- B Žiemos rūmuose
- C Berlyno karališkuosiuose rūmuose
- D Versalio rūmuose

15. XIX a. Didžioji Britanija pasaulyje didžią galią pasiekė šalį valdant karalienei:

- A Elžbietai
- B Marijai
- C Eleonorai
- D Viktorijai

7 TEMA: „Ilgojo XIX a. valstybingumo virsmas“

Užduočių atsakymai

I lygis

1 užduotis

Teisinga XIX a. Europos istorinių įvykių, susijusių su valstybingumo raida chronologinę seką:

1. Jakobinų diktatūros pabaiga
2. Napoleono atėjimas į valdžią
3. Vienos kongresas
4. Tautų pavasaris
5. Austrijos-Vengrijos imperijos įkūrimas
6. Italijos suvienijimas
7. Vokietijos suvienijimas

2 užduotis

Teisingas atsakymas D, t.y. nacionalizmas – tai ideologija pirmiausia skelbianti kiekvienos tautos teisę apsispręsti kurti savarankišką valstybę.

3 užduotis

Istorinė epocha: Napoleono epocha (Napoleono karai)

Epochos bruožas: karinė ekspansija (nuolatiniai karai)

Nurodykite šaltinyje minimus ne mažiau kaip tris sunkumus, su kuriais susidūrė Napoleonas Bonapartas užėmęs Maskvą. Kaip šie sunkumai atsiliepė tolesnei Napoleono kariuomenės padėčiai.

I sunkumas: dideli karo nuostoliai

II sunkumas: Maskvos gaisras

III sunkumas: nepavyko pasiekti paliaubų su Rusija

Sunkumų įtaka Išvardyti sunkumai pasunkino (pablogino) tolesnę Napoleono kariuomenės padėtį.

4 užduotis

Džiuzepė Garibaldi	Italijos suvienijimas
Napoleonas Bonapartas	kontinentinė blokada
Liudvikas XVI	1789 m. Generalinių luomų sušaukimas
Maksimiljanas Robespjeras	jakobinų diktatūra
Otas fon Bismarkas	Vokietijos suvienijimas

II lygis

5 užduotis

Prancūzijos revoliucijos „kurtos“ naujos Europos bruožai:

I bruožas: suverenitetas yra tauta

Teiginys: aukščiausia politinė valdžia priklauso tautai

II bruožas: išskirtinis dėmesys žmogaus teisėms

Teiginys: kova už politines ir pilietines teises

Prancūzijos revoliucijos sunaikintos senosios tvarkos pavadinimas: absoliutizmas (gali būti ir feodalizmas).

6 užduotis

Šaltinyje „socialine revoliucija“ vadinamas „Tautų pavasaris“, kuris įvyko 1848-1849 m.

Šventoji sąjunga – tarptautinė organizacija, įsteigta 1815 m. Šventoji sąjunga siekė Europoje išlaikyti Vienos kongrese nustatytą tvarką ir ji ginklu kovojo prieš revoliucinius judėjimus. Šventąją sąjungą įsteigė Rusija, Austrija ir Prūsija.

Kuriant Šventąją sąjungą vieną iš svarbiausių vaidmenų atliko Klemensas Metternichas.

III lygis

7 užduotis

Vokietijos suvienijime atliko šaltinyje minimas Vilhelmas I ir Otas fon Bismarkas atliko ypatingą vaidmenį. Pirmiausia šių asmenybių pasitakta taktika ir metodais buvo suvienyta Vokietija.

Austrija labiausiai trukdė susivienyti Vokietijai.

Vokietiją pavyko suvienyti po Prūsijos-Prancūzijos karo.

Austrija labiausiai trukdė susivienyti Italijai.

Italijos suvienijime šaltinyje minimas Džiuzepė Garibaldi atliko svarbų vaidmenį. Šios asmenybės dėka prie Italijos buvo prijungta pietinės Italijos dalis.

Vokietijos ir Italijos suvienijimų panašumai:

1 panašumas: abi suvienytos jėga (kariniu būdu)

2 panašumas: vienijo metu abiem teko kovoti su Austrija

Vokietijos ir Italijos suvienijimų skirtumai:

1 skirtumas: vokiečiams Prancūzija trukdė susivienyti, o italams Prancūzija padėjo

1 skirtumas: po susivienijo buvo įkurta Vokietijos imperija, o Italija tapo karalyste.

8 užduotis

A šaltinyje nacionalizmas vertinamas prieštarai.

1 šaltinio teiginys: pirmiausia nacionalizmas siejamas su laisve

2 šaltinio teiginys: savo tautos sureikšminimas

Pasak A šaltinio, nacionalizmui gali iškilti pavojus, nes nacionalizmas gali virsti kraštutiniu nacionalizmu.

XIX a. lietuviškasis nacionalizmas susidūrė su problema – Lietuvos diduomenės suartėjimas su Lenkija.

Pasak B šaltinio nacionalizmo stipriosios pusės: iškėlimas savo tautos, galimybė sukurti nacionalinę valstybę, siekis laisvės (nepriklausomybės).

Remiantis B šaltinio informacija, galima pagrįskite nuomonę, kad XIX a. nacionalizmas Europai ir už jos ribų padarė didžiulį poveikį. Tai liudija Belgijos, Graikijos išsikojimas savo nepriklausomybės, Italijos ir Vokietijos susivienijimai. O XIX a. antroje pusėje – XX a. pradžioje dėka nacionalizmo už Europos ribų ėmė išsivaduoti kolonijos.

Nacionalizmo stipri pusė: iškėlimas savo tautos

Nacionalizmo silpnoji pusė: nacionalizmas gali virsti kraštutiniu nacionalizmu – šovinizmu

IV lygis

10 užduotis

Šaltinyje A aptariamas prieštaras 1789 m. Prancūzijos revoliucijos idėjų vertinimas. Revoliucijos šalininkai aklaik tikėjo revoliucijos ir jų idėjų teisingumu, todėl siekė išplėsti revoliuciją už savo šalies ribų. Be to, tikėtasi kitų Europos valstybių sąskaita išplėsti Prancūzijos valstybės teritoriją.

Vykstant 1789 m. Prancūzijos revoliucijai Prancūzija įsitraukė į karą su kitomis Europos valstybėmis, nes revoliucijos šalininkai siekė revoliucines idėjas išplėsti kitose Europos valstybėse. To bijojo kitos Europos valstybės.

Napoleono kodekso stipriosios pusės: pašalinti feodaliniai teisiniai santykiai, įtvirtinta nuosavybė, sutarčių sudarymo laisvės, šeimos ir šeimyninio paveldėjimo vertybės.

Napoleono kodeksas veikė ne tik Prancūzijoje, nes Napoleonas buvo užkariavęs didžią dalį Europos.

Rusijos vidaus politika C šaltinyje vertinama neigiamai. Tai liudija šaltinio teiginiai, kurie neigiamai vertina Rusijos vidaus politiką, pvz., „valdovo absoliutizmas“, „baudžiavinė spauda“ ir pan.

C šaltinyje Rusijos užsienio politika vertinama teigiamai. Tai liudija šaltinio teiginiai: „Rusija buvo viena iš penkių valstybių, sprendusių Europos politinius reikalus Vienos kongrese (Šventosios sąjungos narė)“; „Rusijos fizinė galia atrodė grėsminga, ji užėmė lyderio pozicijas tarptautinėje arenoje“.

Vienos kongreso lyderiai siekė pagrindinio tikslo – išlaikyti (nekeisti) Vienos kongrese nustatytos tvarkos.

Vienos kongreso lyderiai savo pagrindinio tikslo siekė prievarta (karinėmis priemonėmis).

Vienos kongreso lyderiai vertino Prancūziją neigiamai, jos baiminosi. Tai liudija du šaltinio teiginiai: „Prancūzija, tas amžinas revoliucinių neramumų šaltinis, nebuvo pažabota“; „kai Paryžius nusičiaudėja, Europa gauna slogą“.

Prancūzijoje 1830 m. ir 1848 m. įvyko revoliucijos; 1851 m. – valstybės perversmas, o 1870 m. kilo Prancūzijos ir Prūsijos karas.

Bėgant laikui Vienos kongreso lyderiams nepavyko pasiekti savo svarbiausių tikslo, t.y. išlaikyti Vienos kongrese sukurtos tvarkos Europoje. Pvz., 1848-1849 m. daugelyje Europos valstybių kilo revoliucijos (Tautų pavasaris), sosto neteko Austrijos kancleris Klemensas fon Meternichas; 1870-1871 m. po Prūsijos-Prancūzijos karo, kuomet buvo suvienyta Vokietija, kuri tapo galingiausia valstybe, galutinai žlugo Vienos kongreso nustatyta tvarka.

Apibendrintos užduoties atsakymai

1	B
2	C
3	B
4	C
5	D
6	D
7	C
8	C
9	A
10	B
11	D
12	B
13	B
14	D
15	D